

НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ И СТРАХЪТ

Стефан Анчев

В българския национален календар 1 ноември е определен за ден на “народните будители”. Българите, които и без това нямат навика да си честитят националните празници, на този ден са още по-срамежливи. Обикновено денят минава вяло, може би защото е единственият ни празник, на който почитта, която отдаваме, не е адресирана към конкретно събитие или личност, а към множество българи, живели през различни епохи, но служили на една и съща кауза. Огромното мнозинство от нашия народ не може да назове имената и делата на будителите, а често даже не знае за какви будители става въпрос. От какво и за какво ни “будят” по различно време в нашата история тези свети българи?

“Денят на народните будители” става част от националния ни календар през управлението на Александър Стамболийски, само няколко години след подписването на несправедливия за народа и държавата ни Ньойски договор. Появата на този ден след Първата световна война е обяснимо. Това е времето, когато народът се нуждае от надежда, демонстрирана още тогава със спонтанното събиране на множеството пред дома на Иван Вазов.

Какво може да убие надеждата? И тогава, и сега я убива само страхът. Но не първичният човешки страх от неизвестното и необяснимото, а осъзнатият, прикрит зад хиляди оправдания страх, който вече става вина. Вина от предателството в името на лични облаги, представени като дела в полза на народ, родина и държавата. Това е страхът водещ до подчинение. Има и друг страх, който за българина през различните векове остава един и същ. Това е почиващ на горчивите исторически уроци страх за оцеляването ни като нация, водещ до стремежа за съхраняването на независимостта ни, от “приятели” (все големи братя) и врагове. Защото е известно, че народите, които изгубят независимостта си, са осъдени да продължат своето съществуване - ако изобщо оцелеят физически - само като етнически материал на други народи. Ние знаем това от опит. Този опит е синтезиран в звучащия актуално и сега съвет на Г. С. Раковски “за задължението на всеки човек да брани народните си права с всичките си сили и възможни средства”.

В този смисъл знаменитият апел-обвинение на Паисий от XVIII век и днешната съпротива срещу образователните реформи, които съкратиха часовете (а оттук – и познанието) за българската история и литература, са израз на един и същи страх и същевременно стремеж – да оцелеем. От другата страна са инициаторите на антибългарското дело. Те също се страхуват, но за собственото си едномандатно (или многомандатно – както се случи) оцеляване.

След настъпилите преди 17 години и все по-настъпващите “демократични промени” у нас постоянно се говори за “гражданско общество” и за поредното “светло бъдеще”, но вече в друг съюз – европейският. В цялата тази шарада от неистини и заблуди прозира страхът да се каже истината. Защото всички хора в републиката и в деспотичната държава са равни. Разликата е в това, че в първият случай те са равни защото са всичко, а във вторият – също са равни, защото са нищо... А днес българинът всичко ли е в управлението на собствената си държава, или е нищо?

Днес, както никога досега в самостоятелното си съществуване като държава, България се лишава от своя територия за чужди интереси. Тези които извършиха това, определиха своите действия като “целесъобразни” и “израз на приятелство”. Защо се страхуваме да си спомним ироничното изпълнено с любопитство възклицание на Н. Геннадиев - съратник и съпартиец на Ст. Стамболов: “Доказателство за приятелство? Кой е бил този идиот, който е могъл да измисли този абсурд, че една държава, за да докаже своето приятелство спрямо друга държава, трябва да ѝ отстъпи част от своята територия?”

Основният стремеж на народните ни будители е преодоляването на страха при изразяване на собствената ни идентичност. Страх, достигнал днес такива размери, че мнозинството в България се страхува, като му се вменява и вина пред малцинството в нея. Онзи, който не е съгласен да загубим самоуправлението си, бива обвинен в ксенофобия. И никой не смее да попита не е ли “ксенофобията” ни нормална защитна реакция срещу ксенократията (от гр.- управление на чужденци).

Народните будители ще останат всички онези смели българи, които посветиха живота си на борбата срещу страха от свободно изразяване на българската национална идентичност. Този празник ни е нужен и днес, за да ни припомни онова, на което те ни учеха с напътствията и делата си през различни епохи – че сме народ със своя национална идентичност и човешко достойнство. За да имаме бъдеще и да не се страхуваме какво ще бъде то.